

Karin Jönsson och Jan Nilsson

Valet av skolmiljö

När Lärarutbildningen vid Malmö högskola fick uppdraget att medverka i projektet *Resa i språkmiljöer – språk och lärande från förskola till gymnasium* gällde det att vända sig till en skolmiljö i grundskolans mellanår som kan beskrivas som språkutvecklande. Lyckligtvis kom slumpen till hjälp i form av ett nyss genomfört och väl dokumenterat arbete inom ramen för kompetensutveckling för lärare vid Lärarutbildningen, Malmö högskola.

När vi, Karin Jönsson och Jan Nilsson, i efterhand läste en av deltagarnas, Kerstin Magnussons, temaplanering gjorde vi båda bedömningen att det som beskrevs här var mycket intressant betraktat ur ett språkutvecklingsperspektiv. Kerstin Magnusson arbetar på Bodestorpskolan, centralt belägen i Karlshamn. Det intressanta intrycket förstärktes när vi läste Kerstins beskrivning av arbetet och sin egen skolmiljö. Här skriver hon bland annat:

Jag jobbar i ett arbetslag tillsammans med två andra lärare sen några år tillbaka. Vi har just nu 57 sjätteklassare och 2,7 lärartjänster. Var och en av oss är mentor för en tredjedel av eleverna, men vi är inte alltid tre lärare på plats i klassrummen. Vid en del tillfällen är vi bara två, ibland är vi fyra då vi har tillgång till en speciallärare några veckotimmar. Vid ett tillfälle i veckan arbetar en andraspråklärare i klassen. Modersmålslärarna har vi tyvärr ingen kontakt med. Eleverna jobbar i tre klassrum och en möblerad korridor, och alla barnen känner varandra och rör sig ofta fritt mellan rummen. När jag planerar ett tema inbegriper det automatiskt alla eleverna, annat vore främmande för dem. Jag har valt att kalla temat ***Rädsla, mod och hjältar***.

Ett kortare teoriavsnitt där deltagarna diskuterar begreppet tematisk undervisning har ingått i arbetet liksom referenser till relevanta teorier på området samt till läroplanen och olika kursplaner. Huvuddelen av texten beskriver och resonerar kring arbetsgången så konkret att en presumtiv läsare skulle kunna undervisa utifrån den. Kerstin Magnusson skriver vidare:

Jag ser språkutveckling som en av de allra mest angelägna frågorna för skolan, och jag arbetar i ett arbetslag där vi försöker använda mycket skönlitteratur i undervisningen.

Dock kändes det väl lite som om vi kört fast i gamla hjulspår och inte kom vidare. Vi har under de senare terminerna lagt mycket kraft på att utveckla matematikundervisningen, och den tematiska undervisningen har därför halkat efter. Hela arbetslaget, och i synnerhet jag, behövde få lite tid att tänka och läsa i lugn och ro, och att få chans att lyssna till kloka tankar som fötts någon annanstans än i vårt arbetslag. Det är nästan 30 år sedan jag gick ut lärarhögskolan, och även om jag och mina arbetskamrater har försökt följa med någorlunda i den forskning som gjorts kring barns språkutveckling hade vi stora brister i våra kunskaper.

Här kan vi se hur Kerstin Magnusson mycket explicit pekar på den nära relation som hon menar finns mellan elevens språkutveckling och tematisk, ämnesövergripande undervisning. Dessutom handlar det om en planering som faktiskt skulle genomföras i den elevgrupp där Kerstin Magnusson är verksam. Detta, menade vi, skulle ge oss en ganska unik möjlighet att jämföra kartan (planeringen) med terrängen (den genomförda undervisningen) (Gunnarsson – Contassot 2003). Vi kontaktade Kerstin och hennes kolleger, Katarina Ohlsson och Marie

Bülow, och berättade om det webbaserade kompetensutvecklingsmaterial som vi fått i uppdrag att lämna bidrag till och frågade om de var intresserade att medverka och visa sin språkutvecklande skolmiljö. Svaret kom snabbt och var som framgår positivt.

Som en förberedelse för det reportage som senare skulle skrivas av Nils Sundberg på Multimediabyrån besökte vi Bodestorpskolan vid några tillfällen för att på plats få följa en del av den undervisning som pågick inom ramen för det pågående temaarbetet. Vid dessa tillfällen fördes relativt utförliga observationsanteckningar som lärarna fortlöpande fick ta del av och gavs möjlighet att kommentera. Sammanlagt genomfördes fem observationer vid tre olika tillfällen ¹ Den sista observationen gjordes vid det tillfälle då Nils Sundberg besökte Bodestorpskolan för att få underlag för sitt reportage. Då genomfördes även två längre intervjuer, en med en grupp elever och en med lärarlaget. Inför detta besök hade Nils Sundberg bett oss notera sådant som kunde vara extra intressanta för honom att titta extra noga på under sitt besök på skolan. Han fick följande förslag:

- Be lärarna fördjupa sitt resonemang om varför det just blev detta temat. Vad hoppas de att eleverna ska lära sig/ förstå?
- I ett språkutvecklande arbete är dialogen viktig. Hur tänker lärarna om att det är ganska tysta elever? Kan placeringen vid samtal spela roll för att det mest blir läraren som pratar?
- Hur tänker lärarna när det gäller själva planeringen av temat? Hur vanligt är det att elever säger eller gör saker som gör att planeringen förändras eller revideras? Kan de ge exempel på någon sådan händelse?
- Vad tycker elever respektive lärare om läspassens längd - långa pass bra eller hellre kortare?
- Vad anser elever respektive lärare om systemet med att alla/många läser en och samma roman jämfört med att var och en gör ett individuellt bokval? För- respektive nackdelar med respektive ”system”?
- Läsloggarna. Vad tycker eleverna om detta? Vad är lärarnas tanke med läsloggarna?

När temaarbetet var avslutat genomfördes ett två timmar långt seminarium på Lärarutbildningen i Malmö där de medverkande lärarna och rektorn på Bodestorpskolan diskuterade sin undervisning tillsammans med lärarstudenter, yrkesverksamma lärare i grundskolans tidiga år samt forskare vid lärarutbildningen i Malmö. Även detta seminarium filmades. Sammanlagt 14 personer medverkade. I inbjudan till seminariet kunde man bland annat läsa följande:

Exakt vad som kommer att tas upp på seminariet går inte att bestämma så här i förväg eftersom det är deltagarnas frågor och tankar som ska utgöra utgångspunkten för samtalet. Vi tänker dock inleda seminariet på så vis att var och en får peka på något i det som sägs i reportaget som man tycker är särskilt intressant och inspirerande. Därefter kommer vårt samtal antagligen i huvudsak att kretsa kring frågor som har med språk-, läs- och skrivutveckling i den dokumenterade undervisningen att göra.

Underlaget för diskussionen bestod av följande dokument:

- PM från Myndigheten för skolutveckling.

---

¹ Karin Jönsson och Jan Nilsson genomförde vardera två observationer och Ellen Odebrant, en nyutbildad lärare med inriktning mot grundskolans tidiga år, genomförde en observation.

- De medverkande lärarnas temaplanering.
- Reportaget av Nils Sundberg på Multimediabyrån.

Utöver de dokument som nämnts ovan har vi även tillgång till ett antal elevtexter som skrevs under temaarbetet samt sammanfattningar av de regelbundna dagboksanteckningar som lärarna skrev under arbetets gång (länka till dagboksutdragen). När vi diskuterade med lärarna vad dessa dagbokssammanfattningar skulle innehålla enades vi om följande:

1. Beskriv och diskutera någon eller några händelser som ni upplevde som särskilt positiva.
2. Beskriv och diskutera någon eller några händelser som inte fungerade så bra som ni hade hoppats.
3. Diskutera vad ni tror/menar att era elever har lärt sig och vilken förståelse de har utvecklat genom detta temaarbete.

Vi kom också överens om att lärarna inte i förväg skulle försöka komma överens om vad de skulle skriva för att inte påverka varandras tankar och urval.

Slutligen har vi också tillgång till en kortare text där lärarna reflekterar över hur en naturlig fortsättning av det genomförda temaarbetet skulle kunna se ut.

De dokument som vi förfogar över är alltså följande:

PM från Myndigheten för skolutveckling.
 Kerstin Magnussons temaplanering
 Sammanlagt fem observationsanteckningar
 Lärarnas kommentarer till observationsanteckningarna.
 Elevtexter (sex elever)
 Brevväxling med Kerstin Magnusson.
 Intervjuer med lärarna och en grupp elever (film)
 Det avslutande seminariet på lärarutbildningen i Malmö (film)
 Lärarnas sammanfattningar av sina dagboksanteckningar.
 Nils Johanssons reportage
 En text om hur en tänkbar fortsättning skulle kunna se ut.

Det bör påpekas att de texter där vi kommenterar det genomförda temaarbetet och som finns tillgängliga i detta material framför allt bygger på temaplaneringen, Nils Sundbergs reportage, de filmade inslagen, elevtexterna samt lärarnas dagbokssammanfattningar. Länkar från och till reportaget och till de olika texter som ingår i hela materialet underlättar för mottagaren att se helheten.

Det bör också påpekas att de medverkande lärarna på Bodestorpskolan i förväg har fått granska och kommentera de texter som finns tillgängliga här.

Alla lärare som medverkat i liknande sammanhang vet hur mentalt påfrestande det är att utsätta sig för det offentliggörande av sin egen undervisningspraxis som projekt av det här slaget innebär. Vi vill därför slutligen rikta ett stort tack till Katarina Ohlsson, Marie Bülow och Kerstin Magnusson som så generöst ställt sin undervisning och sina tankar kring denna till vårt förfogande. Detta tack riktas naturligtvis även till de elever som blir synliga på olika ställen i såväl reportaget och filmerna som i övriga dokument.

Referenser

Gunnarsson Contassot, Maria (2003) "Kartan och terrängen". I: *Det leksamma allvaret*, Skolverket